

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.6.96](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.6.96)

УДК: 336.717.061

*О. О. Казак,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів та економіки,
Київський Університет імені Бориса Грінченка, Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0003-2088-9022*

*Д. Ю. Дворецький,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Київський Університет імені Бориса Грінченка, Київ, Україна
ORCID ID 0000-0003-0323-6409*

СУЧАСНІ ІМПЕРАТИВНІ ТРЕНДИ АНАЛІЗУ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКУ

*O. Kazak,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance and Economics,
Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine*

*D. Dvoretzkyu,
Candidate of the first (bachelor's) level of higher education,
Borys Hrinchenko University of Kyiv, Kyiv, Ukraine*

MODERN IMPERATIVE TRENDS IN THE ANALYSIS OF THE CREDITWORTHINESS OF BANK BORROWERS

Сучасні умови постковідного господарювання та посиленої фінансової нестабільності обумовлюють потребу суб'єктів господарювання у залученні позикових коштів. Поруч з цим, наявне широке коло різноманітних ризиків певних галузей діяльності позичальника унеможливорює гарантування повернення залучених ресурсів. Тому в кризових умовах банки повинні ще більшу увагу приділяти оцінці кредитоспроможності позичальника.

Дана стаття присвячена розгляду сучасних імперативних трендів аналізу кредитоспроможності позичальників банку. Зокрема на очевидну спрямованість банків при проведенні аналізу на фінансові показники кредитувальників та відсутність належної уваги на нефінансову інформацію про боржника. Проведена оцінка методу коефіцієнтів, визначені його сильні та слабкі сторони. Визначено відсутність єдиного сталого алгоритму розрахунку кількісних показників, що призводить до ускладнення процесу визначення кредитоспроможності позичальника та потребу вдосконалення використання якісних показників. Окреслене коло проблемних питань аналізу кредитоспроможності позичальника, зокрема ринок функціонування, наявність клієнтського сектора, прозорість та правдивість фінансової інформації позичальника та його кредитна історія. В статті надана характеристика таких основних зарубіжних методів аналізу кредитоспроможності позичальників як MEMO RISK, Правило 6С, Методика 4FC, CAMPARI, PARTS та PARSE, проведений їх порівняльний аналіз. Запропоновано ряд практичних заходів щодо створення ефективної методики аналізу кредитоспроможності позичальника. Визначено, що розробка такої комплексної методики аналізу кредитоспроможності сприятиме удосконаленню процесу аналізу кредитоспроможності позичальників та прийняття більш виважених та правильних рішень у системі управління кредитними ризиками банку. Як приклад окреслені

позитивні інноваційні параметри процесу моніторингу кредитного ризику банку «Креді Агріколь».

Modern conditions of post-war management and increased financial instability determine the need of business entities to attract borrowed funds. In addition, the wide range of different risks of certain areas of activity of the borrower makes it impossible to guarantee the return of borrowed resources. Therefore, in a crisis, banks should pay even more attention to assessing the creditworthiness of the borrower.

This article is devoted to the consideration of modern imperative trends in the analysis of the creditworthiness of bank borrowers. In particular, the obvious focus of banks in conducting an analysis of the financial performance of creditors and the lack of proper attention to non-financial information about the debtor. The method of coefficients is evaluated, its strengths and weaknesses are identified. The lack of a single stable algorithm for calculating quantitative indicators has been determined, which leads to the complication of the process of determining the borrower's creditworthiness and the need to improve the use of qualitative indicators. The range of problematic issues of the borrower's creditworthiness analysis is outlined, in particular, the market of functioning, the presence of the client sector, the transparency and truthfulness of the borrower's financial information and its credit history. The article describes such basic foreign methods of analysis of creditworthiness of borrowers as MEMO RISK, Rule 6C, Methodology 4FC, CAMPARI, PARTS and PARSER, conducted a comparative analysis. A number of practical measures to create an effective method of analyzing the borrower's creditworthiness are proposed. It is determined that the development of such a comprehensive methodology for credit analysis will help improve the process of credit analysis of borrowers and make more informed and correct decisions in the credit risk management system of the bank. As an example, the positive innovative parameters of the credit risk monitoring process of Credit Agricole Bank are outlined.

Ключові слова: кредитоспроможність; аналіз кредитоспроможності; позичальник; методика якісного аналізу; методика аналізу кредитоспроможності позичальника.

Key words: creditworthiness; creditworthiness analysis; borrower; methods of qualitative analysis; method of borrower's creditworthiness analysis.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасні умови постковідного господарювання та посиленої фінансової нестабільності обумовлюють гальмування розвитку багатьох підприємств через нестачу власних ресурсів. Поряд з цією обмеженістю більшість господарюючих суб'єктів стикаються з проблемами залучення позикових коштів. Адже в умовах нестабільної економіки банківські установи дуже ретельно підходять до операцій кредитування своїх клієнтів. Так само, як і підприємства, звичайні люди теж потребують додаткових коштів для задоволення своїх потреб. Банки, прагнучи вирішити потреби кредитування широкого кола користувачів, водночас покликані усіма можливими способами знизити ризик за кредитними операціями, щоб у результаті багатьох невдач не залишитися на порозі банкрутства. Адже кредитна операція повинна забезпечувати баланс між потребами клієнта та інтересами банку. Банківські установи мають повне право висувати певні умови до своїх позичальників, а ті, у свою чергу, мають право бути обізнаними щодо того, яким критеріям їм необхідно відповідати, до яких стандартів прагнути, аби мінімізувати ризики кредитування.

На допомогу банківським установам приходять один з головних методів зниження ризику за кредитними операціями – аналіз кредитоспроможності позичальника. Оптимальний аналіз фінансового стану та перспективна спроможність погашення отриманого кредиту є одним із найактуальніших проблемних питань банківських установ. З іншого боку, усі позичальники, як фізичні так і юридичні особи, бажають отримати додаткові ресурси за найменшого рівня витрат. Саме тому управління власною кредитоспроможністю на сьогодні є надзвичайно актуальним питанням.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Над вивченням питань кредитоспроможності позичальників та динаміці її розвитку присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як Л. Примостка, М. Білик, І. О. Бланк, Н. Притуляк, В. Галасюк, А. Гідулян, Г. Панова, О. Стойко, В. Янишевська та інші. Однак, безліч аспектів досліджуваної проблеми залишається недостатньо висвітленими та потребують подальшого опрацювання.

МЕТА СТАТТІ полягає у розкритті сучасних імперативних трендів аналізу кредитоспроможності позичальників.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Більшість підприємств на теперішній момент залучають додаткові кошти завдяки кредитуванню. Це один із найзручніших та розповсюджених варіантів покриття нестачі коштів для відкриття власного бізнесу або для його розширення. Однак досить часто підприємства не в змозі або не мають бажання повертати кредитні кошти. Це зумовлено різноманітними ризиками певних галузей діяльності позичальника. І такі проблеми можуть виникати у високо розвинених та ефективно працюючих економіках. А якщо позичальник знаходиться в умовах фінансової нестабільності, то йому ще важче гарантувати повернення залучених ресурсів. Деякі можуть використовувати ці кошти для покриття своїх поточних зобов'язань через своє збиткове, а іноді навіть збанкрутіле положення. В кризових умовах банки повинні ще більшу увагу приділяти оцінці кредитоспроможності позичальника. Адже протягом 2020 року два банки були визнані неплатоспроможними у зв'язку з невиконанням нормативів капіталу, прибуток банківського сектору за 2020 рік був майже на третину меншим, ніж у 2019 році, а 8 фінустанов були збитковими [1]. Ці тенденції свідчать про те, що фінансовий стан банків погіршується, а однією з найвагоміших проблем є недостатньо ефективний аналіз кредитоспроможності позичальників даних банків. Українські банки мають один і той самий недолік при аналізі кредитоспроможності позичальників: вони спрямовані на аналіз фінансових показників і не звертають належну увагу на нефінансову інформацію про боржника. Як наслідок, виникають проблеми з погашенням заборгованості позичальниками. У результаті, банк має проблемний кредитний портфель. Наявність багатьох таких банків, веде до банківської кризи, запобігти яку можна було через покращення механізму аналізу кредитоспроможності позичальників.

Кожен банк має власну методику аналізу кредитоспроможності позичальника, яка базується на певних нормах, проте, на думку авторів, у сучасному світі, де панує глобалізація та посилюється фінансова нестабільність, необхідно все ж таки узагальнювати різноманітні методи в одну універсальну методику аналізу потенційних позичальників. Потрібно створювати більш уніфіковану методологію аналізу, навіть незважаючи на той факт, що різні галузі мають свої особливості в операційній, фінансовій та інвестиційній діяльності, що нібито робить процес уніфікації майже неможливим. Однак, маючи єдину методику, виникатиме менше незрозумілостей у процесі аналізу кредитоспроможності. Ця проблема дуже схожа на відсутність серед науковців єдиної думки щодо самого поняття «кредитоспроможність».

У світі існує багато різних методик аналізу кредитоспроможності позичальника, але одним з найпоширеніших, найлегших та найбільш застосовуваних є метод коефіцієнтів, який не потребує спеціальної інформаційної бази та є дуже зручним для застосування. Однак даний метод має ряд недоліків таких, як перевищення ролі кількісних показників у кредитоспроможності позичальника та недостатнє приділення уваги до якісних. До останніх можна віднести міжособистісні стосунки банку з позичальником, його ділову репутацію, достовірність наданої позичальником банку інформації [2]. А також Т. Андрушків вважає, що даний метод надає лише аналітичну статичну інформацію, яка не забезпечує достатню об'єктивність аналізу кредитоспроможності, адже її знижує постійно існуюча інфляція, яка псує дані балансових звітів. Відсутність ряду якісних показників веде до того, що банк може про кредитувати недобросовісного позичальника, який навмисно спотворить дані своїх показників, зробивши їх штучно вищими [3].

Відсутність єдиного сталого алгоритму розрахунку кількісних показників призводить до того, що процес визначення кредитоспроможності позичальника дуже ускладнюється. Це призводить до труднощів у порівнянні результативних показників, розрахованих за різними методиками, між собою, адже нормативні значення також є різними у різних підходах.

Використання якісних показників також необхідно вдосконалювати, адже багато перешкод стоїть на шляху до ефективного якісного аналізу. Правильно оцінити репутацію, загальні характеристики бізнесу та сферу діяльності позичальника, а також його фінансовий стан – це не легке завдання навіть для високо кваліфікованого аналітика, адже завжди буде присутній суб'єктивний фактор. А в умовах відсутності єдиної затвердженої методики оцінки стає дуже важко перевести наявні дані у цифрове значення.

На стан позичальника значною мірою впливає зовнішнє середовище, а особливо при фінансовій нестабільності. Однак на цей аспект багато банків забувають звертати належну увагу. Стрес-тестування необхідне не лише банкам, а і їх клієнтам. Але стан конкурентного середовища, галузі та країни, в якій здійснює свою діяльність позичальник є дуже важливим аспектом його кредитоспроможності. Навіть за умови наявності у позичальника необхідної застави, ліквідного майна, позитивної кредитної історії та фінансових показників, які задовольняють нормативні значення, іноді через специфічні зовнішні обставини у боржника виникають труднощі з погашення своєї заборгованості. Банк повинен враховувати цю специфіку під час аналізу, прикладом може бути аграрний сектор економіки. Багато з галузей, які кредитуються є дуже циклічними, це також потрібно враховувати при аналізі. Ще однією дуже важливою проблемою є відсутність у багатьох банках персоналу, який міг би абсолютно правильно здійснити аналіз кредитоспроможності позичальника, а також прийняти виважене рішення щодо надання або ненадання кредиту. Це у свою чергу може погіршити фінансовий стан банку, його кредитний портфель та навіть призвести до банкрутства. За даними американських вчених 30–40% невчасно погашених або зовсім непогашених зобов'язань виникає через недостатньо поглиблений аналіз фінансового стану позичальника на початковій стадії аналізу [4]. Іноді професійні аналітики можуть здійснювати викривлення аналізу для проведення певних спекуляцій. Деякі якісні показники мають дуже вагомий вплив на результати аналізу кредитоспроможності, тому дуже важливо усунути якомога ефективніше суб'єктивність цього фактора.

В умовах фінансової нестабільності при аналізі кредитоспроможності позичальника виникає перелік проблем:

1) у нормально функціонуючій економіці, а тим паче в умовах фінансової кризи дуже важливо дослідити ринок, на якому здійснює свою діяльність позичальник, його позицію на даному ринку, а також конкурентоспроможність його підприємства. Важливо знати, який попит має продукція позичальника, наскільки віддалене підприємство від своїх постачальників і покупців. Від цього буде залежати швидкість надходження ресурсів на підприємство, додаткові витрати позичальника на транспортування, що може знизити рівень його кредитоспроможності. В умовах фінансової кризи багато галузей економіки потерпають, але ті позичальники, які мають високу конкурентну позицію та добре налагоджену систему постачання, виробництва та збуту мають більше шансів на підтримання належного фінансового стану для виконання своїх зобов'язань перед кредитором;

2) ще однією проблемою є те, що аналітики забувають про такий параметр аналізу кредитоспроможності, як наявність клієнтів у позичальника. У важких економічних умовах важливим є факт наявності широкої клієнтської бази, адже у разі відсіювання одних клієнтів у майбутнього позичальника банку залишаться інші, які і будуть джерелом доходу цього позичальника, а за рахунок цих грошових коштів позичальник зможе розрахуватися за своїм зобов'язанням. У разі наявності великого кола клієнтів у позичальника зменшується кредитний ризик банку і підвищується рівень гарантованості повернення основної суми боргу та відсотків за ним. Адже за умов реалізації товарів або послуг рівень рентабельності, дохідності позичальника – юридичної особи підвищиться;

3) в умовах фінансової нестабільності багато позичальників намагаються приховати достовірну інформацію про свій бізнес, щоб отримати додаткові кошти для погашення своєї власної поточної заборгованості, щоб не опинитися на порозі банкрутства. Деякі фальсифікують свої показники у гонитві за кредитними коштами. Іноді буває й так, що кредитні кошти беруться і у позичальника заздалегідь немає наміру їх повертати. Зважаючи на всі ці негаразди, аналітикам іноді дуже важко правильно оцінити реальну кредитоспроможність позичальника через відсутність правдивої інформації. А бувають і такі випадки, коли аналітики дуже суб'єктивно оцінює кредитоспроможність позичальника, можливо, маючи на меті проведення певних спекуляцій. В умовах фінансових труднощів недобросовісність позичальників може зростати через безвихідь, у якій опиняється багато підприємств. Однак варто боротися з цими труднощами зовсім іншими способами, наприклад, підвищуючи рівень рентабельності свого підприємства, покращуючи ефективність процесу виробництва або надання послуг;

4) також в умовах нестабільності досить важко точно проаналізувати кредитну історію позичальника, порівняти його показники з нормативами, адже дані для розрахунків також можуть бути неправдивими. В умовах приховування необхідної інформації аналітикам дуже важко належним чином виконувати свою роботу. Аналітики потребують інформацію про постачальників, з якими співпрацює позичальник. Це робиться для того, щоб достовірніше оцінити його кредитоспроможність, особливо в умовах фінансових криз. Проблемою також є те, що українські банки досить рідко у кризові моменти беруть на себе кредитування новостворених підприємств, адже це несе за собою великий ризик неповернення коштів. Це, зрозуміло, послаблює потенціал економіки нашої країни, але банки продовжують наголошувати на тому, що дуже важко оцінити кредитоспроможність такого позичальника, адже у нього поки що немає кредитної історії або ділової репутації. Ці два показники є дуже важливими якісними показниками при оцінці кредитоспроможності позичальників.

У країнах з розвинутою ринковою економікою з метою оцінки кредитоспроможності клієнтів застосовуються методики якісного аналізу, що базуються на агрегованих кількісних та якісних характеристиках позичальника [5]. Для того, щоб виразити суму бальних оцінок визначають частку та пріоритетність кожного з критеріїв на базі комплексної оцінки. Далі експерти складають таблицю ступеня ризикованості та прийняття рішення. Загальна оцінка кредитного ризику за кожним клієнтом визначається на основі відповідних експертних оцінок та питомої ваги критерію. Після виведення сукупної оцінки робиться рішення щодо кредитоспроможності можливого позичальника та щодо доцільності надання йому кредитних коштів. Наприклад, у банках США користуються методикою, яка має назву «Правило шести «Сі»». Дана методика має таку назву, тому що усі критерії, які в ній залучені починаються з англійської літери «С», а саме: *capacity* – фінансові можливості; *cash* - грошові кошти; *character* – характер позичальника; *control* – контроль; *collateral* - забезпечення кредиту; *conditions* – загальні економічні умови. Ще однією високо розвинутою країною є Англія. Англійські банки користуються різними методиками для аналізу кредитоспроможності позичальників такими, як PARTS, CAMPARI та PARSER. Перша з названих аббревіатур розшифровується наступним чином: *purpose* – призначення отриманих кредитних коштів; *amount* – розмір кредиту; *repayment* – погашення кредиту та процентів; *term* – строк надання кредиту; *security* – забезпечення погашення кредиту [6, с. 28]. CAMPARI має таке значення: *character* – ділова репутація позичальника; *ability* - здатність повернути кредит; *marge* - дохідність операції; *purpose* - цільове призначення кредиту; *amount* - розмір кредиту; *repayment* - умови погашення; *insurance* – страхування непогашення. Остання з названих методик означає наступне: *person* – репутація потенційного позичальника; *amount* – обґрунтування суми кредиту, яка необхідна клієнту; *repayment* – визначення спроможності погашення боргу; *security* – оцінка забезпечення, можливість реалізації застави; *expediency* – доцільність надання позики; *remuneration* – винагорода банку за кредитний ризик [6, с. 90].

Світовий досвід багатий також і на такі методики аналізу, як MEMO RISK та, так звана, система 4FC. Методика MEMO RISK розшифровується, як: *management* – ефективність роботи менеджменту; *experience* – досвід позичальника; *market* – зовнішнє середовище ведення бізнесу позичальника; *operations* – аналіз бізнесу позичальника; *repayment* – дослідження спроможності позичальника погасити кредит; *interest* – відсоткова ставка; *security* – забезпечення за кредитом; *kontrol* – система контролю. Система під назвою 4FC завдячує

своєю назвою чотирьом основам кредитоспроможності, а саме: *management quality* – якість роботи менеджменту, *industry dynamics* – динаміка та специфічні ознаки галузі бізнесу, *security realization* – забезпечення за позицією та можливості для реалізації застави, *financial condition* – фінансовий стан позичальника.

Також зарубіжні методики пропонують такий підхід до кредитування клієнтів, як P2P-кредитування (peer-to-peer, рівноправне), яке здійснюється за допомогою онлайн-сервісів, які з'єднують кредиторів з позичальниками. Термін «рівноправне кредитування» використовується для того, щоб описати процес надання та отримання позик фізичними особами без використання у ролі посередників традиційних фінансових інститутів. Найчастіше P2P-кредитування реалізується за допомогою інтернет-платформ, на яких користувачі можуть виступати як кредиторами, так і позичальниками. За допомогою даної платформи позичальнику необхідно заповнити електронну форму, вказавши у ній необхідну йому суму позики, термін кредитування, бажану відсоткову ставку, а також інформацію про свої доходи, мету отримання кредитних ресурсів та контактну інформацію. Якщо кредитна заявка набере необхідну суму коштів від кредиторів, тоді гроші перерахуються позичальнику. Досить часто за допомогою P2P-платформ фізичні особи можуть отримати споживчі кредити. Інформація про позичальників та своєчасність повернення ними кредитів зберігається у системі. Вона може бути використана для здійснення оцінки кредитоспроможності у майбутньому. На базі аналізу кредитної історії окремого позичальника встановлюються відсоткові ставки, а кредитор, у свою чергу, може обирати оптимальне поєднання таких показників, як ризик і прибутковість [7, с. 57]. До того ж, існує механізм диференціації кредитних ставок – це є зворотним аукціоном. У такому випадку позичальник встановлює верхню межу відсоткової ставки, а потенційні кредитори конкурують між собою, пропонуючи вигідніші для позичальника ставки [8].

Зарубіжні методики також мають деякі недоліки. Головним з них є фокусування здебільшого саме на якісних характеристиках, які базуються на експертних оцінках, а ті, у свою чергу, можуть бути досить суб'єктивними. На мою думку, варто порівняти дані методики між собою, для того, щоб краще орієнтуватися у тому, що кожна з них пропонує для розгляду під час аналізу кредитоспроможності позичальника. Таке порівняння розглянуто у табл. 1.

Таблиця 1.
Порівняльна характеристика зарубіжних методів аналізу кредитоспроможності позичальників

Критерії	CAMPARI	PARTS	PARSER	MEMO RISK	Правило 6С	Методика 4FC
Ділова репутация позичальника, ефективність менеджменту, навички управління	+	-	+	+	+	+
Досвідченість позичальника	-	-	-	+	-	-
Зовнішні умови бізнесу позичальника, специфічні ознаки галузі, динаміка	-	-	-	+	+	+
Забезпечення за кредитом, можливості для продажу застави, спосіб страхування ризику непогашення кредиту	+	+	+	+	+	+
Система контролю	-	-	-	+	+	-
Фінансовий стан позичальника, аналіз бізнесу, адекватність капіталу	-	-	-	+	+	+
Експозиція грошових потоків та кредитних потреб	+	-	-	-	+	-
Спроможність погасити кредит	+	+	+	+	+	-
Пояснення суми кредиту	+	+	+	-	-	-
Нагорода за ризик кредитування, відсоткова ставка	+	-	+	+	-	-
Доцільність надання кредиту	-	-	+	+	-	-
Мета отримання кредиту	+	+	-	-	-	-
Термін кредитування	-	+	-	-	-	-

*Джерело: складено авторами

Виходячи з даних таблиці видно, що жодна з методик не є досконалою. Адже жодна з них не аналізує усі вищенаведені параметри. Звичайно, зарубіжний досвід є необхідною складовою для успішного вдосконалення системи аналізу кредитоспроможності позичальників, але закордонні методики не адаптовані належним чином до українського ринку, який знаходиться у стані фінансової нестабільності з року в рік. Дані методики не враховують таких факторів, як шалений вплив інфляції на формування показників діяльності підприємств, різноманітність у системі бухгалтерського обліку і податковому законодавстві, галузева

приналежність підприємства. Нормативні значення, які встановлюють зарубіжні дослідники, на жаль, є недосяжною вершиною для українських підприємств. Однак нам необхідно все ж таки брати приклад з розвинених країн у системі оцінки кредитоспроможності позичальників. Як видно з вищезазначених методик зарубіжні банки велику увагу приділяють якісним показникам. А ось у наших реаліях величезну роль в оцінці відіграють кількісні параметри, що не є дуже позитивним. Адже лише з використанням розширеного аналізу позичальників, таким, який проводять у країнах з високою розвинутою ринковою економікою, українські банки зможуть ефективно оцінювати спроможність своїх клієнтів повернути кредити та доцільність надання даних кредитних коштів. Наша країна зможе активно розвиватися тільки, якщо підприємства будуть широко запозичувати кредитні ресурси та вміти правильно їх використовувати, а банки навчатися високо ефективно аналізувати кожного окремого позичальника.

Завдяки покращенню процесу аналізу кредитоспроможності позичальника можливо вдосконалити процес кредитування у країні. Після створення єдиної рейтингової системи у країні на основі ефективних зарубіжних методик, таких як, наприклад, MEMO RISK, можна приймати більш виважені рішення щодо позичальників. Таким чином можливо покращити кредитний портфель банку та резерви, адже, насправді, від неефективного аналізу кредитоспроможності страждає кредитор. Ще одним дуже важливим фактором є достовірність отриманої інформації від позичальника, адже в умовах фінансової нестабільності в гонитві за бажаним кредитом позичальники намагаються усіма можливими способами його отримати, іноді вдаючись до неправомірних дій. Потрібно розвивати економіку власної країни, щоб у підприємців не виникало даного неправомірного бажання. А банкам потрібно розробити таку загальну методику, яка врахує усі переваги вітчизняних та зарубіжних.

На сьогоднішній день, на жаль, немає жодної абсолютно досконалої методики аналізу кредитоспроможності позичальника, ні у нашій країні, ні у будь-якій зарубіжній. Беручи до уваги усі вищезазначені проблеми і важливість даного аналізу, науковцям варто зосередитися на глибшому розгляді цього питання.

Оскільки кредитування приносить найбільший рівень доходу банку за активними операціями, то результативність успішної діяльності банку буде визначатися саме ефективністю аналізу кредитоспроможності позичальника. На теперішній день дуже важливо мінімізувати ризики під час кредитування, вдосконалити систему правового регулювання під час аналізу кредитоспроможності. Звичайно, потрібно розширити аналіз на базі кількісних методів ще і якісними. Проте, необхідно подолати складність переведення отриманих за якісними критеріями результатів у кількісні. Також можна створювати власні рейтингові системи, які обов'язково повинні відповідати методиці аналізу кредитоспроможності позичальника, яка розроблена НБУ. Такі системи можуть допомогти банкам у зниженні рівня витрат за даним видом діяльності, який є найприбутковішим для будь-якого банку.

Для того, щоб створити ефективну методику аналізу кредитоспроможності позичальника необхідно запровадити наступні заходи:

- 1) по-перше, створити єдину комплексну методику, яка задовольнятиме вимоги НБУ, яка буде враховувати дію не лише внутрішніх, а й зовнішніх параметрів, які мають великий вплив на ведення бізнесу позичальника;
- 2) по-друге, необхідно сформулювати методику, яка включатиме не лише кількісні показники, а і якісні, адже якісні показники допоможуть аналітикам здобути більш розширену інформацію про позичальника, визначити більш або менш вагомі фактори у діяльності цього конкретного клієнта, переконатися у його справжніх намірах щодо використання та повернення кредиту;
- 3) по-третє, кожен працівник відділу кредитного аналізу повинен вміти професійно оцінювати якість інформації, яку надає клієнт до банку, наприклад, він повинен перевірити, чи вичерпною є інформація, яку він надав, чи є вона достовірною, актуальною, об'єктивною, чи підлягає порівнянню;
- 4) по-четверте, банк має проводити постійні тренінги з підвищення рівня кваліфікації свого персоналу, наймати лише високо кваліфіковані кадри, адже процес аналізу кредитоспроможності, фінансового стану, подальшого успішного функціонування позичальника вимагає професіоналів з високим рівнем підготовки;
- 5) по-п'яте, банківські установи мають забезпечити своїх працівників сучасним технологічним супроводом, відповідним математичним апаратом, технологіями обробки даних, програмним забезпеченням для аналізу кредитоспроможності позичальника та кредитного ризику банку.

Виходячи з важливості та значущості питання аналізу кредитоспроможності позичальників-юридичних осіб та позичальників-фізичних осіб, потрібно також проводити наступні заходи з підвищення ефективності аналізу, зокрема:

- 1) варто збільшити складову частину показників, які призначені для аналізу фінансового стану клієнтів. Це необхідно для того, щоб отримати більш розширену, достовірну інформацію про майбутнього позичальника. Потрібно до наявних коефіцієнтів додати більше якісних показників, і відстежувати їх потрібно не лише на етапі попереднього аналізу, а й у процесі дії кредитного договору, адже ситуація у часи фінансової нестабільності є дуже мінливою. Більше того варто розширити методику аналізу більшою кількістю коефіцієнтів фінансової стійкості позичальників, а також аналізувати структуру джерел коштів, які клієнт використовує у процесі проведення своєї діяльності, щоб бути впевненими у тому, що запозичення кредитних коштів буде ефективним кроком для даного позичальника, що це призведе до позитивного результату, як для самого клієнта, так і, звичайно, для банку;

2) потрібно аналізувати можливі джерела, за якими буде погашатися отриманий позичальником кредит. Ідеальний позичальник для банківської установи це той, котрий має достатню кількість власних коштів для виплати боргу, тих коштів, які отримуються у процесі звичайної діяльності. Діяльність такого позичальника є рентабельною. Також джерела для погашення своїх зобов'язань позичальник може отримувати шляхом ліквідації своїх активів, нового внеску капіталу;

3) банк повинен користуватися оцінкою грошових потоків позичальника. Таким чином можна відстежити оборотність його коштів. Варто стежити за потоками грошових коштів, які відбуваються між позичальником даного банку та його посередниками, постачальниками, дочірніми структурами. Це робиться для того, щоб знизити ризик відволікання тих коштів, які мають бути використані для забезпечення ефективної діяльності позичальника. Адже в результаті такої діяльності позичальник отримує прибуток, який і використовує для погашення кредиту.

Наприклад, у банку «Креді Агріколь», який є найстаршим іноземним банком в Україні та входить в число топ банківських установ [9], процес моніторингу кредитного ризику будується на проведенні глибокого кредитного аналізу, відстеженню змін кредитоспроможності позичальників впродовж дії відносин з ними. У разі виникнення проблем виконуються певні дії для попередження або ліквідації проблеми. У банку існує система внутрішньобанківської звітності, яку використовують, щоб покращити структуру портфелю активних операцій банку. Ця звітність допомагає забезпечувати контроль за тенденціями у структурі активних операцій банку, давати оцінку якості певних банківських продуктів, окремо оцінюється якість портфелів окремих галузей економіки, особлива увага приділяється галузі сільського господарства, спрогнозувати розміри очікуваних збитків, проводити стрес-тестування банківського кредитного портфелю. Дана звітність допомагає менеджменту банку отримати інформацію для того, щоб прийняти виважене рішення щодо розвитку активних операцій. Також у банку «Креді Агріколь» для управління структурою кредитного портфелю банку використовують такі інструменти, як ліміти на окремі операції, повноваження колегіальних органів на прийняття рішень про кредитування кожного окремого позичальника є ієрархічними, також існує система аналізу та прогнозу збитків та формування резервів для покриття збиткових операцій, більше того, проводиться стрес-тестування кредитного портфелю банку. Уся вище перелічена інформація може бути використана банками для покращення визначення кредитоспроможності позичальників, у результаті чого покращиться фінансовий стан будь-якої банківської установи.

ВИСНОВКИ

В сучасних умовах фінансової нестабільності існує у банківських установ потреба у вирішенні наявних проблемних аспектів проведення аналізу кредитоспроможності позичальника, зокрема: наявність диверсифікованої методики аналізу, перебільшення ролі кількісних показників при аналізі і недостатнє використання якісних показників, що призводить до недосконалої оцінки кредитоспроможності, велика суб'єктивність під час аналізу кредитоспроможності, великий рівень кредитного ризику, зокрема підвищення ризиків діяльності у різних сферах економіки, намагання підробити позичальниками достовірну інформацію про свій бізнес, ігнорування зовнішніх факторів, належного дослідження конкурентної позиції на ринку, а також клієнтської бази позичальника, наявності попиту на його продукцію або послуги при аналізі кредитоспроможності позичальника, а також багато іншого. Дані проблеми необхідно вирішувати, щоб навіть в умовах фінансової нестабільності банки мали змогу ефективно виконувати аналіз та глибше занурюватися в аналіз кредитоспроможності позичальника, щоб отримувати більш точні дані щодо повернення кредитних коштів, які належать банківській установі.

При цьому під час аналізу кредитоспроможності позичальників необхідно враховувати зовнішню економічну ситуацію, юридичні умови функціонування позичальників, необхідно контролювати процес погашення заборгованості з точки зору його повноти та своєчасності, варто покладатися на тих клієнтів, які ведуть успішну діяльність, яка дозволяє отримувати власні кошти для розрахунку за зобов'язаннями. Розробка нової комплексної методики аналізу кредитоспроможності сприятиме удосконаленню процесу аналізу кредитоспроможності позичальників та прийняття більш виважених та правильних рішень у системі управління кредитними ризиками банку. Тільки шляхом змін у методиці аналізу кредитоспроможності можна покращити кредитний портфель банківської установи та забезпечити ефективну діяльність банку.

Література.

1. Огляд банківського сектору. Лютий 2021 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-lyuty-2021-roku>. (Дата звернення 18.03.2021)
2. Ковальчук Н. О., Паскар М. О. Удосконалення методик оцінки рівня кредитоспроможності вітчизняних підприємств. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. № 11. С. 91-94.
3. Банківські операції: підручник / [За ред.: В. І. Міщенко, Н. Г. Слав'янської]. Київ: Знання. 2009. С. 727
4. Чайковський Я. Напрямки вдосконалення методики аналізу кредитоспроможності боржника-юридичної особи. Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. 2014. №. 19 (1). С. 176-188.
5. Слав'юк Р.А. Оцінювання кредитоспроможності позичальника: досвід Польщі. Гроші, фінанси і кредит. № 19. 2018. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/19_2018_ukr/82.pdf. (Дата звернення 10.03.2021)
6. Іщенко Н. М., Олійник О. М. Кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств: аналіз факторів, що формують резерви її зростання. Економіка та управління підприємствами. № 15. 2018.

7. Стрільчук Ю.І. Імплементация інноваційних підходів банківського кредитування населення в Україні. Інноваційне підприємництво: стан та перспективи розвитку: збірник матеріалів I Всеукр. наук.- практ. конф. (29–30 березня 2016 року). Київ: 2016. С. 56–58. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/19041>. (Дата звернення 18.03.2021)

8. Auctions for Social Lending: A Theoretical Analysis / [N. Chen, A. Ghosh, N.S. Lambert] Research Paper No. 2078. Stanford: Graduate School of Business, 2011. URL: [http://ai.stanford.edu/~nlambert/papers/Chen_Ghosh_Lambert_\(GEB_2014\).pdf](http://ai.stanford.edu/~nlambert/papers/Chen_Ghosh_Lambert_(GEB_2014).pdf). (Дата звернення 22.03.2021)

9. Рейтинг стійкості банків за підсумками 4 квартала 2020. URL: <https://minfin.com.ua/ua/banks/rating>. (Дата звернення 02.03.2021)

References.

1. National Bank of Ukraine (2021), “Overview of the banking sector. February 2021”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-lyuty-2021-roku> (Accessed 18 March 2021).

2. Kovalchuk, N. O. and Paskar, M. O. (2015), “Improving methods for assessing the level of creditworthiness of domestic enterprises”, *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, vol. 11, pp. 91-94.

3. Mishchenko, V. I. and Slavianska, N. H. (2009), *Bankivski operatsii: pidruchnyk [Banking operations: a textbook]*, Znannia, Kyiv, Ukraine, P. 727.

4. Chaikovskiy, Ya. (2014), “Directions for improving the methodology of analysis of the creditworthiness of the debtor-legal entity”, *Ukrainska nauka: mynule, suchasne, maibutnie*, vol. 19 (1), pp. 176-188.

5. Slaviuk, R.A. (2018), “Assessing the borrower’s creditworthiness: the experience of Poland”, *Hroshi, finansy i kredyt*, vol. 19, available at: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/19_2018_ukr/82.pdf (Accessed 10 March 2021).

6. Ishchenko, N. M. and Oliinyk, O. M. (2018), “Creditworthiness of agricultural enterprises: analysis of factors that form reserves for its growth”, *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy*, vol. 15.

7. Strilchuk, Yu.I. (2016), “Implementation of innovative approaches to bank lending in Ukraine”, *Zbirnyk materialiv I Vseukr. nauk.- prakt. konf. (29–30 bereznia 2016 roku) [A collection of materials I All-Ukrainian scientific-practical conf. (March 29-30, 2016)]*, *Innovatsiine pidpriemnytstvo: stan ta perspektyvy rozvytku [Innovative entrepreneurship: state and prospects of development]*, Kyiv, Ukraine, pp. 56–58, available at: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/19041> (Accessed 18 March 2021).

8. Auctions for Social Lending: A Theoretical Analysis / [N. Chen, A. Ghosh, N.S. Lambert] Research Paper No. 2078. Stanford: Graduate School of Business, 2011. available at: [http://ai.stanford.edu/~nlambert/papers/Chen_Ghosh_Lambert_\(GEB_2014\).pdf](http://ai.stanford.edu/~nlambert/papers/Chen_Ghosh_Lambert_(GEB_2014).pdf) (Accessed 22 March 2021).

9. Rating of stability of banks following the results of the 4th quarter of 2020, available at: <https://minfin.com.ua/ua/banks/rating> (Accessed 02 March 2021).

Стаття надійшла до редакції 20.06.2021 р.